

ELLEN RAPHAELS ANTECKNING OM SLÄKTEN
GISIKO OCH MARCUS ISAAC:S SLÄKT.

Marcus Isaac, min farmors mormors far, omtalas i Aaron Isaacs minnen såsom två år yngre än denne sin bror. Han skulle i så fall ha blivit född 1733, vilket ej stämmer med diverse andra förteckningar, såsom taxeringar och mantalsförteckningar. Han ankom från Butzov till Sverige 1774 och dog i Stockholm 22/2 1782, och är begravnen å Aronsbergs begravningsplats. Gravskriften, tolkad av M. Fried i "Gamla Judiska Gravplatser i Stockholm" lyder:

"Mordokai vistades i Konungens port. Här är begravnen en rätt-skaffens man, redlig i alla sina förhavanden. I den nygrundade församlingen var han kassör. Det är chabern Herr Mordokai, son till Herr Isak - välsignat var hans minne - från Tru(en)britzen. Han dog med gott rykte den 9 Adar 5542 och begravdes följande dag fredagen på tillredelsedagen till den heliga sabbaten. MÅ hans själ upptagas i det eviga livets förbund."

(Enligt begravningsboken dog och begravdes han fredagen den 8 Adar.) Några ytterligare uppgifter om Marcus Isaac har jag ej funnit under mina forskningar. (Se vidare notis i "Aaron Isaacs Minnen" uppl. 1932) Exakt vilket år han gifte sig har jag icke funnit ut. År 1783 är änken mantalsförtecknad och svarar för dem som är boende hos henne, d.v.s. handelsbetjänte, som är i hennes förvar. (mantalsfört. 1780, Stadens västra och södra. Ej antecknet kvarter och hus.)

Hustrun Amalia Salomon var född i Schwerin, hon omtalas 1780 vara 23 år. Hon gifte om sig den 4/3 1773 med Isaac Nathan Oppenheimer. Hon dog i Stockholm 31/1 1801 och är begravnen på Kronobergs begravningsplats nr. 21.

Enligt "Gamla Judiska Gravplatser" lyder hennes gravskrift:

"Här ligger begravnen fru Malka, hustru till Herr Isak Oppenheimer - välsignat vare hans minne. Hon avled på tillredelsedagen till den heliga sabbaten 16 Schebat och blev begravnen söndagen den 18 i samma månad, 5561. Må hennes själ upptagas i det eviga livets förbund."

(Uttrycket om mannen t orde vara felaktigt, då han ej var död vid hennes bortgång, utan först år 1827, enl. registret.)

Av Amalia Salomon och hennes andre man Isak Oppenheimer finnes porträtt, av vilka jag har fotografier. På 1900-talet stod min pappa, Axel Raphael i korrespondens med släktingar i Finland, Gisiko, genom Ellen Bähr, och bytte porträttfotografier. Jag tror mig minnas, att dessa porträtt skulle vara

signerade Elias Martin. (Stämmer) Hon bär hög pudrad peruk, tyllmössa och tyllfichy. Barnen i Bährska familjen kallade dem "fårporträtten". Hon har ett vackert uttryck, är ej i sin första ungdom och har intet rasbetonat utseende.

Marcus Isaac och Amalia Salomon hade tre döttrar:

Den äldsta var min farmors mormor.

I. Leonora Marcus även Lea, f. i Sthlm. 26/5 1777, död i Köpenhamn 23/6 1805. Gift omkring 1794 med sin morbror Alexander Salomon Gisiko. Han var son till Samuel Salomon, född i Mecklenburg-Schwerin 8/4 1760 och ankom till Sverige 1786 som grosshandlare och sidenfabrikör med privilegier på utåhandel å rikets schäferier. Bosatt i Finland efter 1817, död i Helsingfors 4/10 1834. Leonoras porträtt, en miniaturmålning av Berndes, äges av fru Lisa Andrén f. Bähr, g.m. tandläkare Georg Andrén, Gtbg. År 1910 beställde Adolph Magnus en kopia därav för sin hustru Ellen Raphael. Det äges f.n. av fru Marianne Francke, f. Trägårdh. Porträttet visar en dam med välbildade drag i tidig empiredräkt.

II. Henny Marcus antog sin styvfaders namn Oppenheimer, f. i Stockholm 22/6 1780, död i Stockholm 20/1 1866. Hon var skriven och bodde hos Isak Oppenheimer, och efter hans död utsågs hans son till hennes förmyndare. I sin höga ålder bodde hon samman med sina halvsyststrar.

III. Rachel Marcus, f. i Sthlm. 1/11 1781, död i Stockholm 20/1 1868. Hon antog styvfaderns namn Oppenheimer. (Hon döptes och kallades Charlotte Gisiko.) Hon var först gift med Meyer, men härom jag aldrig sett några närmare uppgifter. Hon gifte sig sedan med sin systers änklings, sin morbror, Alexander Salomon Gisiko i hans andra gifte omkring 1806.

Då han efter 1815 lämnade Sverige och slog sig ned i Finland följde hon och de minderåriga barnen med honom. Trots detta stodo de dock kvarskrivna i Stockholm. I Storkyrkans Husförhörslängd angivas de ännu 1819-1820 såsom boende i kv. Typhon. Efter makens död flyttade hon tillbaka till Stockholm, med några av sina barn. Hela familjen hade vid ankomsten till Finland låtit döpa sig, då det den gången inte fanns annan möjlighet för en jude att få leva där och slå sig fram. När hon återvände till Stockholm blev hon naturligt nog inte skriven i Mos. Församl. utan i Maria Magdalena, där hon bodde. Hennes porträtt finns bland ett grupp fotografi från 1860-talet.

Något personligt om henne vet jag just inte, men bland de brev Ellen Raphael (Magnus) skrev från sin vistelse i Stockholm 1866, nämnes något om henne. Enligt vad jag sett i brev har hon kallats för "Gamla Mormor". Hon bodde samman med dottern Amalia Carolina och halvsystemen Carolina Oppenheimer. (De brev jag nämnde ägdes av Siri Lagercrantz) Enligt mantalsuppgift 1866 bodde hon i kv. Öfverkikaren, adr.nr. 3 vid Stora Badstugatan i Maria Magdalena förs. När hon efter makens död återvände till Sverige, fick hon tillstånd att tullfritt införa sitt bohag.

Min farmors mormors ~~foster~~^{mörjar} och hennes morfars far var Samuel Salomon. Han var son till Salman Plau, f. omkring 1726, död i Stockholm 18/9 1803. Han fick sk ydds-brev 1753 i Plau och 1760 i Schwerin. Till följd av oroligheter i Preussen och svåra fordringsägare förlorade han all sin egendom och fick 1771 sin avgift för skydds-brevet nedsatt. Till Sverige kom han omkr. 1776 med sin nygift^{a)} måg Marcus Isaac och sin dotter Amalia, var i försvar hos mågen, senare hos dennes änka och hennes andre man, Nathan Isaac Oppenheimer. Den 16/11 1787 blev han kompanjon med sin son Alexander Salomon Gisiko, står 1801 i ta xeringslängden såsom f.d. handlanden. Han var bland församlingens äldste, föreståndare för Chevrän (sjuk- och begravnings-sällsk. apot) och fattigvården. (enl- vården å hustruns grav. År 1780 är han skriven i Stadens Östra och Inre kvarter nr. 193, husnummer 38.

År 1800 beviljades en ansökan på lagfart å en fastighet i Kv. Tritonia n:r 132 och 133 vid Lilla Nygatan för handelsmannen Samuel Salomon och hans son Alexander Samuel Gisiko och dennes hustru Leonora Gisiko, nu köpt av assessorn Johan Adolf Welander(?) (Loheskattens fyndplats?) Samuel Salomons grav är belägen å Kronobergs begravningsplats, dock utan gravvård. Hans porträtt finnes å Mosaiska församlingens sessionssal, där det sitter som pendang till Aron Isaac. Det visar ett klokt, sympatiskt ansikte med kraftig näsa. Sannolikt målat något år före hans död.

Om hans hustru, Guthilda (Gitel) Salomon, enl. obevisad uppgift f. Rifke, vet jag inte annat, än att hon 1780 uppges vara 55 år. Hon dog 14/12 1790.

Å hennes gravsten står på hebreiska: "Prisas må den hustru, som fruktar Herren. Här blev begravnen en dygdesam hustru, den ansedda fru Gitel - hennes ljus lyser i Eden. Hon öppnade sin hand för den betryckte, och räckte sina armar till den fattige. Hennes man - herr Samuel- må han ännu länge leva - är känd i stadens portar, där han sitter vid sidan av dess äldste såsom föreståndare för fattigvården och för sjuk- och begravnings-sällskapet. Och Samuel tog en sten och reste en stod på

på hennes grav och gav den namnet "Hjälpstenen", ty hon var honom till en hjälp intill dödsdagen, det är tisdagen den 7 Tebe 5551. Må hennes själ upptagas i det eviga livets förbund."

Samuel Salomon och Gitels barn, som nämnas här i Stockholm efter hans ankomst hit, äro:

Amalia Salomon f. i Schwerin 1756, gift därstädes 1775 el. 76, med Marcus Isaac, (se föregående ang. denne) och bostatt i Stockholm. Änka 1782, omgift 4/3 1783 med Isaac Nathan Oppenheimer. Hon dog 31/1 1801.

Oppenheimer var född i Amsterdam (i husförslängden 1819 säges han vara född 2/6 1752) ankom till Sverige 1779, död i Stockholm 10/3 1827. Han fick skyddsbrev på grosshandel 22/11 1785, uppsade rättigheterna 21/3 1817. Han övertog den fabrik på sidentyger, som innehafvs av hans svåger Alexander Salomon Gisiko, 1811.

Oppenheimer var år 1793 föreståndare i Judiska Församlingen och omtalas även bland Chevra Kaddischa styrelse. Även ett porträtt av honom fanns, en fotografikopia därav har jag, (se Marcus Isaacs hustru.) En möbel, ett inrett rakbord med spegel, som tillhört honom och som han skulle ha inropat på en av Kungl. Husgerådskammarens auktioner eller försäljning efter Gustav III el. möjligen någon annan kunglighet, har jag sett. Den fanns hos någon fru Wahlberg omkr. 1910 och Mamma spekulerade på densamma, men som så ofta, betänkte hon sig för länge. Det var en originell pjäs i mahogny.

Isaac Nathan Oppenheimer var en kanske rätt kolerisk herre i yngre år. Han stämtes för bråk utanför synagogan, vilket omtalas i polisdiariet 1795. Han bodde 1819 i Qv. Typhon, men 1800 i Qv. Draken, husnummer 8. & 9, år 1810 i Qv. Latona husnummer 16. Isaac, Nathan Oppenheimer och Amalia Salomon hade 4 barn:

Salomon Isaac Oppenheimer, död som barn 1790

Carolina Oppenheimer, f. 22/11 1788 i Stockholm, död i Stockholm 10/8 1867. Hon bodde sista tiden samman med halvsystemen fru Charlotte Gisiko.

Nathan Oppenheimer, f. i Stockholm 1790, död i Sthlm. 1837. Han var grosshandlare och omtalas såsom vistande utomlands vid faderns död i församlingen protokoll. Ett vackert porträtt av honom sade Exel Elliot sig minnas från sin barndom.

Mathilda Oppenheimer f. i Stockholm 17/4 1794, död i Stockholm 10/6 1874, enligt Storck yrkans husförhållningsprotokoll även kallad Guthilda. Gift i Stockholm den 23/3 1832 med August Ferdinand Mann, grosshandlare, f. i Strelitz 28/3 1793, död i Stockholm 24/6 1866. Om henne har jag hört berättas, att hon ägde och bebodde Weilandiska villan på Djurgården, och när någon av farmors, Marianne Raphaels barn eller deras kusiner på Bährska sidan, besökte Stockholm, ingick ett besök hos denna "Tante Mann" som en obligatorisk plikt. Hon ansågs som mycket råk och var barnlös. Vid hennes död blev det sannolikt en missräkning, då en brorson till hennes avlidna man eller annan hans släkting blev huvudarvinge. Han hette Beer. Musiken tycks ha varit hennes huvudintresse, en hyllningsdikt till henne eller makarna tyder därpå.

I Mathilda Manns testamente, daterat 28/10 1871, testamentarades till alla levande Bährs barn, t. o. m. till Nora (som då hade det bra ekonomiskt) men ej till Marianne. Men bland minnesgåvor förekommer ett armband till Marianne Magnusson och till Mlle Ellen Raphael en ring. Vilket armband det är frågan om, är ej klart. Antingen ett länkband, eller ett brett band av små länkar, antingen det, som nu finnes hos Ann Marie Hökerberg eller hos Ingeborg Linton.

Bland Samuel Salomons barn omtalas här i Stockholm, dottern Sara Salomon. Hon var född i Schwerin omkring år 1750, gift i Stockholm 19/1 1785 med David Josephson, son till Joseph Peiser, född i Prenslau omkring år 1750, död i Stockholm 1838. Han står skriven som informator och lärare. Hon är alltså stammoder till den Stockholmska släkten Josephsson, som bland sina avkomlingar räknar så många begåvade och duktiga personligheter.

De hade 5 söner och 1 dotter. Av dessa voro 3 söner skrivna hos morbrodern, Alexander Salomon Gisiko år 1810 som kontorsbetjänter. Taxeringskalendern 1780 omtalar en dotter Maria hos Samuel Salomon, som då skulle vara 19 år. Något närmare om denna persons öde finnes ej.

Alexander Süsskind Gisiko, var Samuel Salomon och Guthildas äldste son. Han var född i Mecklenburg-Schwerin 8/6 eller 8/4 år 1769. Till Stockholm kom han 1786.

Vad namnet Gisiko kommer av har jag aldrig fått klart för mig. Det judisk-tyska namnet Süsskind har jag på flera ställen sett översatt med det grekiska Alexander i församlingens böcker.

När han år 1787 begärde att få driva handel i Stockholm, säges att hans föräldrar bott i staden flera år. Han fick skyddsbrev på grosshandel 16/11 1787 i kompani med sin fader Samuel Salomon. År 1795 fick han resolution till sidentyger samt siden- och Paduabandsfabrique, tillstånd att fortsätta L'Estlade sidenfabrique (?). År 1795 fick han privilegium att upphandla ull vid rikets schäferier för åren 1798-1807.

Omkring år 1805 var familjen bosatt i Köpenhamn, men säges år 1807 ha återvänt till Stockholm.

Senare var han kompanjon med grosshandlaren Levin Isaac. Vid kontinentalsystemets fall omkring år 1815 gick detta stora handelshus omkull och så småningom lämnade de båda kompanjonerna Sverige. Levin Isaac flyttade med flera av sina många barn till Köpenhamn, medan Gisiko år 1817, eller möjligen senare flyttade till Finland. Resolution att nedlägga sin grosshandel i Stockholm erhöll han 7/11 1817.

När en jude fick rättighet att bli grosshandlare ingick här i en förpliktelse att driva och sörja för någon fabriksföretag. Han är upptagen i Mantalslängden 1800 boende i Qc. Pallamedes och var nog då en av de mera välbeställda judarna. Han betalade årligen hyra med 386 rd banco 32 sk. Han hade 28 dubbla festerluffer, 7 enkla, 2 små, ett rum med sidenmöbler och ett par vagnshästar. Han hade 1 kusk, 1 dräng, 1 kökspiga, 1 huspiga, 1 barnpiga och hade utom de anställda även handelsbetjänarna.

Enligt Mantalslängd för Stadens Södra och Västra del år 1810, Qv Tisbe n:r 103 & 104, skattar han för en behållen inkomst av 6000 rd och annorstädes belägen egendom, men då jag ej bland mina övriga forskningar upptagit sådana fakta, är det svårt att göra jämförelser. Detta år fanns hos honom utom 3 judiska kontorsbetjänare, 2 husdrängar och 4 piggor.

År 1805 var hans hemvist Volmar Yxkullsgatan huset nr. 8. Han skattade för ett högt antal fönsterluffer, hade dock angivit för lågt antal. I Finland anlade han och drev diverse fabriker. Han dog i Helsingfors 14/10 1834 och blev begravd på Esbo begravningsplats. (Se vidare Finska släktavlor, bl.a. Gripenberg, möjligen fiskt biografiskt lexikon)

Hans första hustru Lea Marcus dog i Köpenhamn, enligt begravningsprotocoll därstädes (översatt av dr. Joseph Fischer för Axel Raphael). "Lea dotter av Mordechai Bitze, hustru till Susskind fra Stockholm, död 23/6 1805, begravnen i Köpenhamn 24/6." Som en stor sällsynthet för denna tid är att anse en notis om dödsfallet var införd i Dagligt Allehanda 11/7 1805. "Tilkännagives fru Lenora Gisikos död, som timmade i Köpenhamn den 23/6 1805 i en ålder av 26 år och 1 månad. All Kondelence undanbedes."

Alecsander Gisiko var under några år på 1790-talet en av föreståndarna i församlingen, och han var förmyndare, utsedd av rabbinatrådet. Då han lämnade Stockholm, överlämnade han en Thora-rulle till församlingen i stället för de utskylder han skulle erlägga. Han hade år 1795 samman med fadern skänkt församlingen några ljusstakar. Familjen omtalas vara bosatt på landet åren efter den stora kraschen "efter olyckan" 1815. När han sedermera blev bosatt i Finland, måste han ju för att där kunna slå sig fram, låta sig döpas.

Alexander Gisikos äldsta barn i första giftet med Lea Marcus var:

Mauritz även Moritz Gisiko f, i Stockholm 1794, död i Stockholm 24/6 1863 vid 69 års ålder. Om han, liksom föräldrar och syskon lät döpa sig, vet jag inte, men jag har ej funnit hans grav på Mos. Förs. begravningsplats.

Han står bland mantalsuppgifter och i adresskalendern som musik- och språklärare. Han tycks, enl. tradition, ha undervisat sina systerbarn Elliots och lär ha bott vid Klara kyrka, en tid senare vid Riddargatan. Av ett fotografi att döma från 60-talet såg han mycket bra ut.

Vid hans död omtalas han som ogift och helsystem samt halvsyskonen nämns som arvingar. Ogifta Charlotte Dahlström uppgav boet. Men när hans gamla moster Jenny Oppenheimer dog 20/1 1866 och h alvmostern Carolina Oppenheimer 1867 nämnes hans dotter Josephina Gisiko, som fick förutom 100 rd alla möbler linne etx. Hon nämndes även i Manns testamente. Hon levede ensam på Kindstugatan. Fru Selma Elliot har minne av henne. Det var hon som i sina gamla minnen hade originalfotografiet av familjens gummor och flickor, som Pappa sedan lät förstora. Sannolikt hade hon kontakt med Semmy Gisiko och hans hustru. Hon torde ha dött på 1890-talet. (Ellen Magnus skriver dock 1915: "vår gamla släkting Fina Gisiko är död".)

Alexander Gisikos och Lea Marcus andra barn var dottern:

Cilla Gisiko. Hon var född i Stockholm 24/6 1795, död i Stockholm 1866 den 5 maj. Gift i Stockholm med grosshandlare Moritz Bähr. (Se vidare släkten Bähr)

Alexander Gisikos barn i hans andra äktenskap med sin första hustrus syster Rachel Marcus, född i Stockholm 1781, död sammastädes 20/1 1866, gift omkring år 1806, voro:

Amelie Gisiko född i Sthlm. 14/4 1807. (enl. mantalförteckning 8/4 1818) Hon var en ansedd guvernant hos högadliga familjer på landet. Senare skriven i Stockholm, 1866 hos modern, även med en fosterdotter, Louise Wahlberg, vilken sedermera levde på ålderdomshem i Enskede, och om vilken

Selma Elliot, Axels änka, berättat smådrag. (Möjligen den Lina Gisiko, som Marianne Magnusson nämnder som död "utan något egentligt hem" i nov. 1900.)

Semmy Gisiko, även Carl Samuel Gisiko, född i Stockholm 18/9 1811. (Far till kommandörkapten Gisiko, som dog för några år sedan?) Grosshandlare enl. bouppteckningsuppgift efter modern. (Enligt Marianne Magnusson var hans hustru en genomdrivaⁿ Coquette, som troligen lägger ut sina krokar med tanke på en mans ungdom och erfarenhet.)

Otto Herman Gisiko född i Stockholm 30/12 1812, kronofogde i Finland enl. halvbroderns bouppteckning, packhusinspektör boende i Åbo vid moderns bouppteckning. Enligt Ellen Bährs anteckningar hade han 1 dotter gift Edgren, 1 dotter ogift, 1 son med 6 barn samt till slut 1 son som var ogift. (Axel Raphaels mångåriga vän, prof. Fridolf Gustavsson, Helsingfors, skriver 1916: "Matthias Gisiko var min kära klasskamrat, brunlockig, kraftig, överdådigt glad, mycket bra och omtyckt. Hade betydande jordegendomar. Brodern Semmy och en syster såg jag sällan. Fadern minns jag från 1867-68 som en gammal fin gubbe med rikssvenskt uttal. En kort tid kallade sig sönerna för Hermansson.)

Axel Daniel Gisiko född i Stockholm 21/3 1814, stadsmäklare i S:t Petersburg, börsmäklare enl. moderns bouppteckning. Han hade 4 barn.